

БОНДАРЕНКО

Ольга Михайлівна

УДК 657.7:657.447(045)

ІЗМАЙЛОВА

Марія Миколаївна

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АУДИТУ
РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА
ЗАМОВНИКАМИ, ЯК ОБ'ЄКТУ
ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА****METHODOLOGICAL APPROACHES TO
THE AUDIT OF CALCULATIONS WITH
BUYERS AND CUSTOMERS AS A SUBJECT
OF THE CUSTOMER ACTIVITIES OF THE
ENTERPRISE***к.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет**студент, Національний
авіаційний університет*

У статті досліджено підходи науковців щодо побудови методики аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на авіаційному підприємстві, визначено ключові організаційні моменти контрольної діяльності та основних етапів функціонування системи контролю. Визначені основні процедури аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, порядок проведення аудиторської перевірки.

The article investigates the approaches of scientists to the incentive methods of audit audits with purchases and flushing on an aviation enterprise, identifies the key organizational aspects of control activities and the basis of the functioning of the control system. The basic procedures of audit of settlements with buyers and customers, the procedure of carrying out of an audit are determined.

Ключові слова: аналітичні процедури, альтернативні процедури, покупки, розрахунки, аудиторська перевірка

Keywords: analytical procedures, alternative procedures, purchases, calculations, auditing

ВСТУП

Сучасний стан економіки України характеризується необґрунтованими політичними подіями, некеруванними інфляційними процесами, нестабільністю суспільних зв'язків та іншими несприятливими для розвитку економіки чинниками. Характерними ознаками низької платоспроможності підприємств є не своєчасність погашення дебіторської заборгованості, як об'єкту оборотних активів підприємства, а саме розрахунків з покупцями та замовниками повернення заборгованості в неповному обсязі, що сприяє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Важливою передумовою уникнення зазначених проблем є створення належним чином організованої системи внутрішнього контролю та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками. В сучасних умовах операції продажу і розрахунків з покупцями та замовниками потребують все більше уваги до себе, особливо з огляду на те, що саме на їх основі можливе розгортання ланцюгової реакції порушення розрахунково-платіжної дисципліни між підприємствами-продавцями та підприємствами-покупцями чи замовниками, що безумовно, негативно вплине на господарські відносини у цілому. На сьогодні питанням методичних підходів до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками приділяється велика увага в працях зарубіжних авторів, таких як Р. Адамса, Е.А. Аренса, Ф.Л. Дефліза, Г.Р.Дженік, Л.Д. Паркер, М.Б. Хірш, а також працях вітчизняних фахівців М.Т. Білухи, М.А. Болюх, Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, Н.М. Малюги, С.В. Мниха, В.М. Пархоменко, М.С. Пушкаря, Ю.І. Осадчого, В.Я. Савченко, В.В. Сопко, В.Г. Швеця та ін. Розглядаються операції

продажу і розрахунки з покупцями та замовниками, як процес реалізації продукції, товарів, робіт та послуг підприємств, який характеризується розміром виручки від їх реалізації: кількості, асортименту та якості продукції, що підлягає реалізації, а також рівня реалізаційних цін. Розкриваються методичні підходи до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками. Незважаючи на вагомий внесок закордонних та вітчизняних вчених у розвиток аудиту розрахунків з покупцями та замовникам, актуальною залишається проблема методичних підходів саме до аудиту розрахунків з покупцями та замовниками так як зазвичай розглядаються загальні засади аудиту, що не дає повної конкретизації даного питання [2].

Необхідність виділення різних видів аудиторських процедур – аналітичних та альтернативних, використання яких необхідно при аудиторській перевірці, а також визначення порядку проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями та замовниками на авіаційному підприємстві недостатній рівень теоретичної розробки проблеми обумовлюють актуальність обраної теми.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні напрямків аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, як об'єкту оборотних активів підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та стандарти аудиту.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

В сучасних умовах господарювання не підлягає сумніву питання щодо необхідності надання інформації про операції продажу і розрахунки з покупцями та замовниками, як управлінському складу персоналу підприємства, так і зовнішнім користувачам. Різні форми розрахунків, перетворюють аудит розрахунків із покупцями та замовниками у процес, що вимагає ретельного знання правил ведення фінансового та податкового обліку, уміння коректно оцінити систему взаємодії двох систем відносин клієнта з контрагентами. У разі виникнення порушень, які можуть призвести до перекручувань у звітності, аудит повинен розширити процедури підтвердження фактів діяльності.

Головна мета аудиту розрахунків з покупцями та замовниками – підтвердження сальдових залишків по рахунках бухгалтерського обліку на кінець звітного періоду та звітності.

У своїй книзі Ф.Л. Дефліз, Г.Р. Дженік, В.М. Орейлі, М.Б. Хірш мету аудиту дебіторської заборгованості класифікують за такими параметрами [1, с. 339–340]:

- повнота;
- точність;
- існування (наявність);
- обмеження облікового періоду чи дотримання термінів;
- оцінка;
- права і зобов'язання;
- надання й відображення.

На нашу думку, під час проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками необхідно вирішити наступні завдання:

- перевірити обліку розрахунків з покупцями та замовниками;
- перевірити списання дебіторської заборгованості за якою минув строк позовної давності;
- перевірити повноту та правильність розрахунків із покупцями та замовниками;
- встановити реальність існування дебіторської заборгованості;
- перевірити наявність простроченої дебіторської заборгованості;
- перевірити облік розрахунків за претензіями;
- перевірити правильність й обґрунтованість списання дебіторської заборгованості підприємства;
- узагальнити результати аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

Під час проведеного аналізу праць видатних вчених нами було з'ясовано, що більшість аудиторів України вважають, що аудит розрахунків із покупцями та замовниками відбувається у наступній послідовності:

- перевірити наказ «Облікова політика підприємства» щодо особливості ведення на зазначеному підприємстві розрахунків з покупцями та замовниками;
- проведення аудиторської перевірки, а саме: перевірка актів звірення з контрагентами підприємства, проведення вибіркового опитувань, одержання зовнішніх документальних свідчень про можливість

погашення заборгованості покупців, перевірка готівкових та безготівкових форм розрахунків;

- підтвердження достовірності та реальності фінансової звітності.

Крім того, методика аудиту розрахунків із покупцями та замовниками реалізується за допомогою різних аудиторських процедур до яких відносять:

- арифметичну перевірку,
- прийоми документального аналізу,
- звірення синтетичного й аналітичного обліку,
- відстеження облікових записів за кореспондуючими рахунками,
- тестування та підтвердження оборотів і сальдо за рахунками бухгалтерського обліку,
- аналітичні процедури [4].

Так, аналітичні процедури – це оцінка фінансових показників за допомогою вивчення ймовірної залежності між ними, що складаються з оцінок фінансової інформації. При цьому використовують такі основні методи: відсоткові порівняння; коефіцієнтний аналіз фінансового стану підприємства; балансовий метод; регресійний аналіз.

Як зазначає Бутинець Ф.Ф., рамки аналітичних процедур можуть коливатися від простих порівнянь до використання складних моделей за наявності множинних зв'язків та елементів даних [5].

Аналітичні процедури аудиторів проводять протягом усього процесу аудиту, що дозволяє підвищити його якість і скоротити витрати праці. У період досліджень їх можна виконувати, поєднуючи з іншими аудиторськими процедурами. Мета аналітичних процедур полягає у наданні аудитору допомоги при плануванні характеру, тимчасових рамок та глибини проведеного аудиту, одержання фактичних даних і перевірі всіх значних відхилень.

Застосування аналітичних процедур повинно бути передбачене при порівнянні сум по рахунках засобів із даними попереднього періоду і даними поточного періоду з метою встановлення відхилень, які виникли по залишках на рахунках засобів [3].

Слід зазначити, що до аналітичних процедур можна віднести:

- вивчення оборотів розрахунків з покупцями та замовниками за період, що перевіряється, задля виявлення критичних даних, які вимагають більш пильної уваги у ході аудиту;
- виявлення аналітичних даних, які необхідно детально перевірити;
- порівняння фактичних показників фінансової звітності із прогнозними показниками, самостійно визначеними аудитором та плановими показниками підприємства, що перевіряється;
- оцінка збутового ризику.

Однак не завжди використання стандартних аудиторських процедур можливо, і тоді передбачається застосування альтернативних аудиторських процедур до яких можна віднести:

- метод «приймання-відмовлення», коли рівень суттєвості досліджується менш ніж за 100% залишків по рахунках;
- метод обмеження перевірки, коли аудитор досліджує всі значні угоди й аналітичні процедури на визначену дату;

- перевірка договорів, транспортних документів і документів про наступні грошові надходження як засвідчення факту одержання вантажу покупцем.

Альтернативні аудиторські процедури необхідні для одержання доказів про відсутність в аудиторському висновку (звіті) параграфу щодо обмеження обсягу аудиту в тому випадку, якщо спостереження аудитора за інвентаризацією розрахунків неможливо в силу таких факторів.

При перевірці аналітичних рахунків розрахунків з покупцями та замовниками альтернативними процедурами можуть бути перевірки надходжень коштів, документів на відвантаження чи іншої документації для отримання доказів передумови існування і тестування продажів на звітну дату для одержання доказів відносно передумови повноти. При цьому, проводиться звірка розрахунків шляхом надсилання дебіторам витягів з особових рахунків для підтвердження заборгованості чи спростування її. Підприємства-дебітори або підтверджують заборгованість, або повідомляють свої заперечення із зазначенням суми розходжень. Якщо проведені розрахунки відповідають діяльності підприємства, то аудитор організовує їх взаємозвірку через оформлення акта звірки розрахунків. Таким чином, саме взаємозвірка розрахунків дає можливість аудитору підтвердити достовірність і реальність заборгованості покупців та замовників.

Здійснюючи аудиторську перевірку розрахунків з покупцями та замовниками, аудитор повинен звернути увагу на повноту, реальність та правомірність виникнення заборгованості. Проводячи аудит, необхідно брати до уваги можливість існування факту неврахованої заборгованості покупців підприємству.

При перевірці повноти і достовірності розрахунків з покупцями та замовниками аудитором можуть бути виявлені порушення, які класифікують залежно від відхилень від чинного законодавства чи нормативних актів, що визначають організацію і методологію обліку; унаслідок недотримання протягом звітного року прийнятої облікової політики відображення в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій та оцінки майна; порушення принципу віднесення доходів і витрат до своїх звітних періодів; унаслідок недотримання тотожності даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по рахунках аналітичного обліку.

Порушення достовірності бухгалтерських документів може виникнути в таких випадках: при неправильності оформлення і висновку договорів комісії, договорів постачання товарів; при неправильності оформлення первинної документації (використані бланки неустановленої форми, не заповнені всі необхідні реквізити, використані зайві чиненалежні ревізити); відображення свідомо незаконних за змістом операцій; відображення господарських операцій, що насправді на підприємстві не виконувалися (цілком чи частково); наявність підроблених документів (мате-

ріальна підробка) та документів, що містять свідомо-помилкові дані (інтелектуальна підробка); наявність документів, що містять випадкові помилки.

Під час проведеного дослідження нами було з'ясовано, що бухгалтерські порушення можуть бути двох напрямків:

- помилки у веденні обліку (порушення нормативно-законодавчої бази, як зовнішнього так і внутрішнього напрямку в розрізі виконання умов облікової політики підприємства);

- повторювані помилки (некомпетентність працівників бухгалтерії).

Найбільш поширеною помилкою, що допускається при веденні обліку розрахунків з покупцями та замовниками, є порушення правил складання та оформлення документів. Перевірка дійсності документів сприяє знаходженню підробок. Огляд документів з метою виявлення підробки повинен збігатися у часі з перевіркою дотримання правил складання й оформлення документів. Для її викриття необхідна перевірка відображених у документах операцій по суті, зіставлення різних екземплярів з оригіналом і т.п..

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведення аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є встановлення правильності ведення цих розрахунків за відвантажені товарно-матеріальні цінності й надані послуги. Нами були виділені різні види аудиторських процедур (аналітичні та альтернативні), використання яких необхідно при аудиторській перевірці. Аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів, а отримана в ході перевірки інформація повинна бути задокументована у вигляді робочих документів. Визначено порядок проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями та замовниками, застосування якої надасть підприємству більш повну та підтверджену інформацію для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Аудит: навч. посіб. / [С.І. Дерев'яно, Н.П. Кузик, С.О. Олійник та ін.] – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 380 с.
2. Виноградова М.О. Аудит [текст]: навч. посіб. / М.О. Виноградова, Л.І. Жидеєва – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 656 с.
3. Огітчук М.Ф., Новиков І.Т., Рагуліна І.І. Аудит: організація і методика: Навч. посібник – К.: Алтерта, 2010. – 584 с.
4. М.І. Коваль, О.В. Михайленко. Аудит. Організація і методика аудиту: Опорний курс. - Вид. дім "Персонал", 2014. - 222 стр.
5. Бухгалтерський фінансовий облік: за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 6-те вид., допов. і перероб. – Житомир : Рута, 2005. – 756 с.